

УДК 94(477.6)

Я.А. Середницький, канд. хім. наук, ст. наук. співробітник
Наукове Товариство імені Шевченка, Україна

СИН ПРОФЕСОРА ІВАНА ПУЛЮЯ ОЛЕКСАНДР-ІВАН ПУЛЮЙ У БОРОТЬБИ ЗА НЕЗАЛЕЖНУ УКРАЇНУ В 1918-1920 ТА 1939-1941 РОКАХ

Ya.A. Serednytskiy, candidate of chemical sciences, senior research worker
THE YOUNGEST SON OF PROFESSOR IVAN PULUJ OLEKSANDR-IVAN PULUJ
FIGTING FOR THE INDEPENDENT UKRAINE IN YEARS 1918-1920 AND 1939-
1941

14-річний Олександр-Іван Пулюй на все життя запам'ятав спрямований проти російського імперіалізму трактат свого батька професора Івана Пулюя «Україна та її міжнародне політичне значення, який у 1915 році відправляв поштою з Праги високим австрійським і німецьким достойникам. 1 листопада 1918 року, перебуваючи у Львові в сестри Наталки – дружини композитора Василя Барвінського, О.-І. Пулюй вступив у ряди Українських Січових Стрільців. Брав участь у боях з поляками біля Львівської політехніки й на Головному залізничному дворі. 21 листопада 1918 року відступив з українськими військами зі Львова. Воював з поляками, як кіннотник 8-ої Самбірської бригади, в районі Сокаля. За військове вміння й сміливість отримав звання хорунжого.

17 липня 1919 року відступив з Галицькою Армією (ГА) за Збруч. Був у рядах III-го корпусу генерала А. Кравса, який разом із Запорізькою групою полковника В. Сальського Армії УНР 31 серпня 1919 року звільнив Київ від більшовиків. Одночасно до столиці України вступила Київська група Добровольчої армії генерала Н. Бредова. 1 вересня українські війська відійшли з Києва, даючи можливість білим воювати з червоними. Проте невдовзі ГА вступила в бої з Добровольчою армією. Під кінець жовтня тисячі стрільців і старшин ГА, в тому числі хорунжий О.-І. Пулюй, захворіло на тиф. Рятуючи ГА від тифу, командування підпорядкувало її Добровольчій, а потім Червоній армії. Хорунжий О.-І. Пулюй, вилікувавшись, коротко служив у Червоній Українській Галицькій Армії (ЧУГА). В кінці квітня 1920 року його 3-тя бригада ЧУГА рушила до Армії УНР, але її роззброїли поляки. О.-І. Пулюй втік з полону й повернувся до Праги.

Після війни О.-І. Пулюй, навчаючись у Бреславській політехніці й працюючи у Бреслав, а потім у Берліні часто зустрічався з комбатантами з 8-ї Самбірської бригади, III-го корпусу, ГА та Армії УНР. Він, як все членство Союзу Українських Старшин у Німеччині, поділяв сподівання на створення Українського війська і відновлення боротьби за незалежну Українську державу. Інженер О.-І. Пулюй не став членом ОУН, хоча в другій половині 1930-тих років не раз контактував із Головою ПУН полковником Євгеном Коновальцем. Такі зустрічі та розмови за прийнятою в ОУН конспіративною схемою – „в чотири ока” – могли мати певну, відому тільки їм мету.

11 травня 1938 року інженер О.-І. Пулюй, прочитавши «Майн Кампф», надіслав лист-протест райхсканцлеру Адольфу Гітлеру, де вказав, що Німеччина має ставитися до українців, як до рівноправних партнерів, здатних сформувати у війні на Сході військові формації для боротьби з червоним окупантом України. Спецслужби Третього Райху перевірили хорунжого ГА О.-І. Пулюя й на початку 1939 року його підвищили до лейтенанта і спрямували до 9-го кавалерійського полку „Фюрстенвальде" під Берліном. 6 липня 1939 року лейтенант О.-І. Пулюй зустрівся у Берліні з керівником військової розвідки і контррозвідки (Абверу) капітаном першого рангу Вільгельмом Канарісом (адміралом від 1940 р.). О.-І. Пулюю надали звання «зондерфюрера К» Абверу, що відповідало рангу ротмістра кавалерії, й спрямували 8 вересня до Кракова.

В „Абверштелле Краків” ротмістр О.-І. Пулюй працював із професорами сходознавства – сотником Галицької Армії Гансом Кохом тоді гауптманом Абверу, оберлейтенантом Теодором Оберлендером і лейтенантом Фріцом Арльтом. 20 вересня 1939 року О.-І. Пулюя, що знав українську, польську та російську мови, відрядили до коменданта Перемишля генерала Альфреда Штреціуса. Там О.-І. Пулюй («доктор Пухер») став незамінним в контактах з українцями й надавав їм допомогу. В Кракові й Перемишлі О.-І. Пулюй співпрацював сотником ГА Дмитром Палієвим – Головою довоєнного Фронту Національної Єдності в Галичині. В кінці вересня ротмістр О.-І. Пулюй, перебуваючи на полюванні в околицях Перемишля, взяв у полон ескадрон польської кавалерії. Вірніше, ескадрон здав у полон його командувач полковник Карл Альбрехт. О.-І. Пулюй отримав за „геройство” Залізний хрест 2 класу.

Ротмістр Абверу О.-І. Пулюй з пов'язкою Червоного Хреста, двома лікарями Вермахту і санітарною каретою забирав поранених німецьких вояків у окупованому советами Львові. Знаючи про зміну кордону в Галичині біля Сокаля, передав українцям, як вибратися на Захід. Це використали сотні старшин і вояків ГА і Армії УНР, галицьких політиків і членів ОУН, які були в списках НКВД. У натовпі біля собору Святого Юра він обмінявся кількома словами з сестрою Наталкою – поруч стояли офіцери НКВД. Більше інформації отримав від її сина Івася. У кінці 1939 року ротмістр О.-І. Пулюй і гауптман Ганс Кох працювали у Львові в Совецько-німецькій комісії з переселення німців і допомогли виїхати до Третього Райху багатьом членам ОУН і старшинам ГА.

У січні 1940 року ротмістр О.-І. Пулюй звільнив з табору польських офіцерів „Офлаг № А” в Лукенвальді – підполковника Бориса Барвінського і майорів Армії УНР Аркадія Валійського, Якова Гальчевського-Войнаровського і Костянтина Смовського. У Варшаві зустрівся з Президентом УНР А. Лівіцьким, який пізніше нагородив його Залізним Хрестом Симона Петлюри. Крім того, мав контакти з экс-Президентом Карпатської України о. Августином Волошиним, экс-ад'ютантом Гетьмана Павла Скоропадського полковником Гнатом Зеленівським, керівником Українського Національного Об'єднання (УНО) в Німеччині полковником Тимошем Омельченком, Провідником ОУН-Р – Степаном Бандерою.

У 1940 році ротмістр О.-І. Пулюй провів у Берліні переговори з Головою ПУН полковником Андрієм Мельником і розпочав формування в Румунії сотні разом з членами Проводу ОУН-М у Румунії й Буковині Орестом Масикевичем, Орестом Зибачинським, Сильвестром Никоровичем, полковником Армії УНР Гнатом Порохівським і Борисом Суховерським з Товариства «Січ». 26 березня 1941 року адмірал Вільгельма Канаріса дозволив організувати сотню (Абвергрупу-101), яку назвали „ПУМА» від початкових букв прізвищ О.-І. Пулюя і Ореста Масикевича. О.-І. Пулюй сказав тоді собі: „Все, що я зможу зробити для українців, зроблю для Бога і для мого батька”. На той час Провід ОУН-Р завершив створення українських куренів Абверу «Нахтігаль і «Роланд».

У червні 1941 року на завершальній стадії вишколу сотні „ПУМА» ротмістр О.-І. Пулюй контактував у штабі 11-ї німецької піхотної армії в Яссах з генералом Армії УНР Павлом Шандруком і відомим поетом, письменником та філософом Юрієм Липою. Від 2 липня 1941 року, коли розпочався наступ із Румунії, сотня «ПУМА» діяла в оперативному тилу 11-ої німецької армії в наступі на Кишинів і Миколаїв й отримала позитивну оцінку від командувача 54-го армійського корпусу генерала Еріка Гансена. Незважаючи на це, в кінці серпня 1941 року Абвер під тиском Верховного командування Збройних сил Німеччини (ОКВ) прийняв рішення про розпуск спеціального підрозділу „ПУМА». Така ж доля спіткала два українські курені (батальйони) Абверу „Нахтігаль” і „Роланд». Офіційна причина – завершення початкового періоду наступу Вермахту на

Схід. Справжня –реалізація планів Адольфа Гітлера з колонізації України нацистською Німеччиною.

Література.

1. Puluj J. *Ukraina und ihre Internationale Politische Bedeutung* / J. Puluj. – Prag: Commisionverlag von I.G. Calve, 1915. – 22 s. Переклад на українську мову А. Жовківського. Пулюй І. Україна та її міжнародне політичне значення / І. Пулюй. – Тернопіль: Видавництво ТНТУ імені І. Пулюя, 2015. – 22 с.
2. Пулюй О.-І. Осінь 1939. З листів польової пошти / О.-І. Пулюй // Інтернет-сторінка „Вісті Комбатанта”. – Субота, 27 червня 2009 р.
3. Що сталося в Києві 31 серпня 1919 р. / В. Кравцевич // Військово-історичний альманах. – 2000. – ч. 1. – С. 24-44.
4. Історія Українського війська. III частина. Збройні сили сучасної доби / Доктор Богдан Гнатевич при співпраці Зенона Стефанова, Осипа Думіна та Святослава Шрамченка. – Львів: Видання Івана Тиктора, 1936. – 574 с.
5. Селешко М. У кігтях гестапо / М. Селешко. – Київ: Видавництво імені Олени Теліги, 1996. – 223 с.
6. Овад Х. Полковник Роман Сушко (1894-1944) / Х. Овад. – Торонто: Print books, 2006. – 305 с.
7. Боляновський Андрій. Українські військові формування в збройних силах Німеччини (1939-1945) / А. Боляновський. – Львів: Львівський НУ імені І. Франка, Канадський інститут українських студій Альбертського університету, 2003. – С. 75.
8. Puluj A.H. *Von der Galizischen Armee zur Deutschen Wehrmacht (1918-1939)* / A.H. Puluj. – S. 37, 41-44.
9. Чуев С.Г. Спецслужбы Третьего Рейха / С.Г. Чуев. – Санкт-Петербург: Издательство «Нева», 2003. – 821 с.
10. Збірник праць і матеріалів „Дмитро Паліїв. Життя і діяльність (1896-1944)” / редакція О. Купчинського. – Львів: Наукове Товариство імені Т. Шевченка, 2007. – 862 с.
11. Alexander Hans Puluj. Herbst 1919 / A.H. Puluj // Там само. – С. 656-679.